

Universiteit
Leiden

The Netherlands

Het rechtssysteem als perpetuum mobile: hoe het procesrecht in de weg kan staan aan conflictoplossing in het bestuursrecht en het strafrecht

Schuurmans, Y.E.; Crijns, J.H.; Boone, M.M.; Ansems, L.F.M.; Bedner, A.W.; Filius, E.; Hartendorp, R.C.

Citation

Schuurmans, Y. E., & Crijns, J. H. (2025). Het rechtssysteem als perpetuum mobile: hoe het procesrecht in de weg kan staan aan conflictoplossing in het bestuursrecht en het strafrecht. In M. M. Boone, L. F. M. Ansems, A. W. Bedner, E. Filius, & R. C. Hartendorp (Eds.), *De conflictoplossende rol van de rechter in kleine en grote zaken* (pp. 89-107). Den Haag: Boom. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4211782>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4211782>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

- 22 M.R. Bruning, Y.N. van den Brink & E.C.C. Punselie, *Jeugdrecht en jeugdhulp* (10e herziene druk), Den Haag: Sdu 2024, p. 227-378.
- 23 M.R. Bruning & K.G.A. Bolscher, 'Juridische analyse van de procespositie en het hoorrecht van minderjarigen', in: M.R. Bruning e.a., *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie* (Meijers-reeks nr. 335), Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2020, p. 53-57.
- 24 In de periode mei 2016-maart 2017 zijn er twintig klachten bij KOM en AKJ binnengekomen over zak- en kleedgeld; Kinderombudsman, *Mag ik mijn zakgeld?*, kinderombudsman.nl, 1 augustus 2017, p. 8.
- 25 *Mag ik mijn zakgeld?*, p. 6-7.
- 26 *Mag ik mijn zakgeld?*, p. 12.
- 27 VNG, Jeugdzorg Nederland, VGN & GGZ Nederland, *Handreiking zak- en kleedgeld voor kinderen met een maatregel voor jeugdbescherming*, vgn.nl, oktober 2017.
- 28 In de periode 1 januari 2018-31 januari 2019 zijn er 21 signalen en hulpvragen binnengekomen over zak- en kleedgeld bij KOM en AKJ; Kinderombudsman, *Krijg jij al zakgeld?*, kinderombudsman.nl, 17 juni 2019, p. 7.
- 29 *Krijg jij al zakgeld?*, p. 8.
- 30 Kinderombudsman & Jeugdbondsman Den Haag, 'Wie geeft mij(n) zak- en kleedgeld?' *Problemen bij de vergoeding van zak- en kleedgeld voor kinderen met een OTS of voogdijmaatregel in een residentiële jeugdhulpinstelling*, kinderombudsman.nl, 24 juni 2021; Kinderombudsman, *Nog steeds geen kleedgeld*, kinderombudsman.nl, 22 december 2021.
- 31 'Wie geeft mij(n) zak- en kleedgeld?', p. 7 en p. 13.
- 32 'Wie geeft mij(n) zak- en kleedgeld?', p. 16-17.
- 33 M. Kalverboer, 'Na een jaar ontvangt Annabel eindelijk zak- en kleedgeld', kinderombudsman.nl, 19 juli 2021.
- 34 Jeugdbondsman, *Eindelijk zakgeld*, jeugdbondsman.denhaag.nl, 19 oktober 2023.
- 35 Op de flyer staat 'Krijg jij geen zak en/of kleedgeld? Bij wie kun je dan terecht voor hulp?', en wordt verwezen naar groepsleiding, voogd of jeugdbeschermer, jongeren- of cliëntenraad, AKJ of Kinderombudsman; *Nog steeds geen kleedgeld*, p. 22.
- 36 Jeugdbondsman Den Haag, *Jaarverslag 2022: Stukgelopen in het systeem*, jeugdbondsman.denhaag.nl, p. 4 en 7.
- 37 M. Kalverboer, Brief Inbreng Kinderombudsman plenaire debat Wet rechtspositie gesloten jeugdhulp (17 januari 2023), kinderombudsman.nl.
- 38 *Jaarverslag 2022: Stukgelopen in het systeem*, p. 48; *Kamerstukken II 2022/23*, 35942, nr. 21.
- 39 *Handreiking Zak- en Kleedgeld*, voordejeugdenehetgezin.nl, 19 december 2023.
- 40 Gemeentelijke Ombudsman Leidschendam-Voorburg & Jeugd Ombudsman Leidschendam-Voorburg, *Waar een wil is tot goede dienstverlening... Jaarverslag 2023*, ombudsman.denhaag.nl, 9 april 2024, p. 7.

NOTEN HOOFDSTUK 6

- 1 L. van den Berge & P.A. Willemsen, 'Geschil- en conflictbeheersing in het bestuursrecht', in: M.J. Dubelaar, L.R. Glas, A.B. Terlouw & M.J. ter Voert, *Conflictoplossing: het domein van rechters? Een vergelijkende studie naar rechterlijke en alternatieve conflictoplossing in verschillende rechtsgebieden*, Deventer: Wolters Kluwer 2021, p. 213-226.
- 2 I.M. Boekema, *De stap naar hoger beroep. Een onderzoek naar appelgedrag van burgers in bestuursrechtelijke zaken* (diss. Groningen), Den Haag: Boom Juridische uitgeverij 2015.
- 3 L. van den Berge, 'Responsief bestuursrecht', in: *Maatwerk in het bestuursrecht* (VAR-reeks 164), Den Haag: Boom juridisch 2020, p. 7-61.
- 4 Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, *Verslag van de werkgroep rechterlijke oordeelsvorming. Ten behoeve van de reflectie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State over kinderopvangtoeslagzaken*, Den Haag 2021.
- 5 D.J. van der Kwaak, 'Kan procederen onrechtmatig zijn?', *WPNR* 2002/6500.

- 6 J.H. Crijns, 'Een kroniek van de strafrechtelijke waarheidsvinding', in: J.H. Crijns, P.P.J. van der Meij & J.M. ten Voorde (red.), *De waarde van waarheid. Opstellen over waarheid en waarheidsvinding in het strafrecht*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2008, p. 15-55.
- 7 M.J. Dubelaar, *Conflict- en probleemoplossing in het strafrecht. Revolutie, evolutie of ...?* (oratie Nijmegen), Den Haag: Boom 2024.
- 8 Dubelaar 2024.
- 9 J. Hoevenaars, *Effectiviteit van rechterlijke vonnissen. Een literatuuronderzoek naar de effectiviteit van rechterlijke vonnissen in het strafrecht, civielrecht en bestuursrecht* (Research Memoranda nr. 1/2024), Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2024.
- 10 B.J. Schueler, *Vernietigen en opnieuw voorzien. Over het vernietigen van besluiten en beslechten van geschillen* (diss. Utrecht), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1994.
- 11 A.T. Marseille, I.M. Boekema & B.W.N. de Waard, 'Het effect van de vernietigingsuitspraak op de nadere bestuurlijke besluitvorming', *NJB* 2012/19.
- 12 F.P. van Tulder & B. Diephuis, *Bestuurszaken vermeden? Over de daling van het aantal bestuurszaken, 2010-2020* (Research Memoranda nr. 1/2023), Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2023.
- 13 Van Tulder & Diephuis 2023.
- 14 Boekema 2015.
- 15 Ministerie van Justitie en Veiligheid, *Gevangen in procedures. Een schematische weergave van problemen en oorzaken bij onnodige procedures tussen burger en overheid en het procedeedrag van de overheid*, mei 2023.
- 16 T. Geurts, R.R. den Bak & M.P.C. Scheepmaker, *Bestuursorganen in hoger beroep. Ervaringen vanuit vijf bestuursorganen en zes appelcolleges* (WODC-cahier 2023-8), Den Haag: WODC 2023.
- 17 W. van Rossum, J. Tigchelaar & P. Ippel, *Wraking bottom-up. Een empirisch onderzoek* (Research Memoranda nr. 6/2012), Den Haag: Raad voor de rechtspraak 2012.
- 18 Jaarverslag de Rechtspraak 2023, Figuur 4.
- 19 Van Rossum e.a. 2012.
- 20 B.J. Schueler e.a., *Evaluatie van een drietal versnellingsinstrumenten uit de Awb*, Den Haag: WODC 2013.
- 21 Y. Buruma, 'Flutzaken: een pleidooi voor rechterlijke toetsing van vervolgingsbeslissingen', *DD* 2006, p. 364-375.
- 22 HR 6 november 2012, *NJ* 2013/109.
- 23 Vgl. onder meer Buruma 2006 en J.H. Crijns & R.S.B. Kool, 'Afscheid van de klassieke strafrechtelijke procedure?', in: *Afscheid van de klassieke procedure?* (Handelingen Nederlandse Juristen-Vereeniging nr. 147-1), Deventer: Wolters Kluwer 2017, p. 265-357.
- 24 Vgl. onder meer J.H. Crijns & R.S.B. Kool, 'Buitengerechtelijke conflictoplossing in het strafrecht', in: M.J. Dubelaar, L. Glas, A. Terlouw & M. ter Voert (red.), *Conflictoplossing: het domein van rechters? Een vergelijkende studie naar rechterlijke en alternatieve conflictoplossing in verschillende rechtsgebieden*, Deventer: Wolters Kluwer 2021, p. 227-253.
- 25 L. van Lent, M. Boone & K. van den Bos, *Klachten tegen niet-vervolgving (artikel 12 Sv-procedure). Doorlooptijden, instroom, verwachtingen van klagers en het belang van procedurele rechtvaardigheid*, Den Haag: Boom juridisch 2019; en M. Boone, L. Ansems & L. van Lent, 'Correctie waarop? De functie van artikel 12 Sv bij een zwalkend vervolgingsbeleid', in: J. Altena e.a. (red.), *In onderlinge samenhang. Liber amicorum Tineke Cleiren*, Den Haag: Boom juridisch 2021, p. 883-894.
- 26 Zie onder meer L.M. Schoutsen, J.W. de Keijser, P.M. Schuyt & J.H. Crijns, *De strafzaak achter de strafbeschikking. Een observatieonderzoek naar de berechting van strafbeschikkingzaken*, Den Haag: Boom juridisch 2022.
- 27 Vgl. onder meer F.P. van Tulder, 'Het oordeel van de rechter over de strafbeschikking', *Trema strafvoetingsbulletin* 2016, nr. 2, p. 35-37, en Schoutsen e.a. 2022, met verwijzingen naar andere onderzoeken, onder meer van de procureur-generaal bij de Hoge Raad in het kader van diens toezichthoudende taak op het Openbaar Ministerie.
- 28 Schoutsen e.a. 2022.
- 29 Jaarverslag de Rechtspraak 2023, Tabel 13. Vgl. ook OM Jaarbericht 2023, Tabel 15.
- 30 Vgl. OM Jaarbericht 2023, Tabel 11.
- 31 L.J.J. Peters, *Dealen met ondermijningsdelicten. Naar een efficiënte strafprocedure voor ondermijnende criminaliteit*, Deventer: Wolters Kluwer 2018.

- 32 B.J. Schueler e.a., *Verbreiding van bestuursrechtspraak. Noodzaak en consequenties van een groei-model voor bestuursrechtelijke rechtsbescherming* (VAR-reeks 171), Den Haag: Boom juridisch 2023.
- 33 Nationale ombudsman, *Terug aan tafel, samen de klacht oplossen*, Rapportnummer 2017/035.
- 34 J.H. Crijns & M.J. Dubelaar, 'De betekenis van consensualiteit voor de normering van procesafspraken. Gezichtspunten voor de wetgever', *DD* 2023/41.
- 35 Vgl. onder meer Crijns & Kool 2017 en Crijns & Kool 2021.
- 36 Vgl. bijvoorbeeld art. 2.3 Wet forensische zorg, op basis waarvan de strafrechter een civielrechtelijke zorgmachtiging kan verlenen.
- 37 Vgl. Dubelaar 2024.

NOTEN HOOFDSTUK 7

- 1 Dit voorbeeld is gebaseerd op het verzoek tot overlevering dat uiteindelijk werd geweigerd, zie de uitspraak van de rechtbank Amsterdam van 10 februari 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:420.
- 2 Bij wet van 28 februari 2023, *Stb.* 2013, 85 tot implementatie van Richtlijn 2010/64/EU.
- 3 Zie art. 3 Richtlijn 2010/64/EU.
- 4 J.W. Ouwkerk, *Herijking van het Uniestrafrecht. Over grondslagen voor strafrechtelijke regelgeving in de Europese Unie* (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2017, p. 18.
- 5 Zie art. 2 Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU).
- 6 Sinds 2009 worden richtlijnen gebruikt. Verordeningen hoeven (of mogen zelfs) niet te worden omgezet. Deze zijn rechtstreeks toepasselijk in de lidstaten. Zie art. 288 Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie (VWEU).
- 7 HvJ EG 5 februari 1963, zaak 26/62, ECLI:EU:C:1963:1 (*Van Gend & Loos*); HvJ EG 15 juli 1964, zaak 6/64, ECLI:EU:C:1964:66 (*Costa/ENEL*).
- 8 Zie art. 93 Grondwet.
- 9 HvJ EG 19 maart 1978, zaak 106/77, ECLI:EU:C:1978:49 (*Simmenthal*, r.o. 21).
- 10 Art. 19 EU-verdrag.
- 11 HvJ EG 16 december 2008, zaak C-210/06, ECLI:EU:C:2008:723 (*Cartesio*, r.o. 90).
- 12 Deze verplichting geldt in alle gevallen waarin er geen hoger beroep meer mogelijk is en een antwoord noodzakelijk is voor het wijzen van vonnis, behoudens de zogenaamde *CILFIT*-uitzonderingen (*acte clair* en *acte éclairé*). Art. 267 lid 3 VWEU en HvJ EG 6 oktober 1982, zaak C-283/81, ECLI:EU:C:1982:335. Rechters gaan verschillend, en soms zelfs pragmatisch, om met deze verplichting. Zie hierover J. Krommendijk, *National courts and preliminary references to the Court of Justice*, Cheltenham: Edward Elgar Publishing 2021.
- 13 Daarvoor kan een zaak worden gestart bij de nationale (burgerlijke) rechter. HvJ EG 30 september 2003, zaak C-224/01, ECLI:EU:C:2003:513 (*Köbler*).
- 14 Zo herformuleerde het Hof vragen over de Nederlandse faillissementsprocedure op zo'n manier dat daarmee de uitleg van een relevante richtlijn centraal kwam te staan. Het Hof laat namelijk het uiteindelijk oordeel over de strijdigheid met het EU-recht aan de verwijzende rechter over en kan dus niet zelf nationale wetgeving nietig of onverbindend verklaren. Zie voor een voorbeeld HvJ EU 22 juni 2017, zaak C-126/16, ECLI:EU:C:2017:489 (*FNV/Smallsteps*).
- 15 Zie hierover V.H. Glerum & C. Klomp, 'Reflecties van de Internationale Rechtshulpkamer (2)', *Trema* 2019, afl. 1.
- 16 Rb. Amsterdam 21 augustus 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:5422; HvJ EU 25 september 2015, C-463/15 PPU, ECLI:EU:C:2015:634 (A.).
- 17 Krommendijk 2021, p. 89-109; 'Vreemdelingenrechters zoeken steun tegen strenge Raad van State', *NRC* 21 juni 2021.
- 18 Een rechter en griffier van de Amsterdamse rechtbank schreven hier zelf over: 'Ook hier geldt weer dat het – in de visie van de IRK – wel duidelijk is hoe de vraag moet worden beantwoord, maar hebben rechterlijke autoriteiten uit andere lidstaten een andere visie op het antwoord. Aan de uitleg van de IRK hoeven die rechterlijke autoriteiten geen boodschap te hebben, aan die van het HvJ EU wel.' Glerum & Klomp 2019.
- 19 Zie hierover uitgebreider J. Krommendijk & M. Loth, *Europese rechters in gesprek*, Den Haag: Boom juridisch 2018.